

INTERJÚ

ESTERHÁZY PÉTER

Az nem úgy van, hogy a kicsik ugyanazt tudják, mint a nagyok, csak valamivel lassabban – foglalja össze a lényeget Esterházy Péter. A futballról szólva persze, ami természetes, hiszen egyrészt „Futballozni mindenki mindenki futballozott, az is, aki nem” (még ha ma már nincs is teljesen így), másrészt hiába lehet Dunát rekeszteni írói díjaival, futballistának vallja magát. És keresi a tradíciót, ami nélkül az ember olyan, mint a csalódott szerelmes.

„Ma a könyv nem presztízs-képző, senkit sem kever jó hírbe”
FOTÓ: MTI

„Hol vannak a mi tradícióink? ... Nem érzem, hogy hatnának. Lehet, hogy beképzeltük magunknak őket?”
FOTÓ: MTI

Csak éppen

MALONYAI PÉTER »

■ Öccse, Márton, a család legnevesebb futballistája azt tartja önről, hogy igazi penge volt a pályán, technikás, fineszes csatár, csak éppen nem volt jól terhelhető.

Marcika jó testvér, de olyan nincs, hogy valaki jó futballista lenne, ha... Ha gyors lenne, ha erős, és így tovább. A „ha” nem játszik. Tele van a padlás nálunk az ilyen játékosokkal. Az igazán jó futballistáknál nincs feltételes mód, minden egyben van náluk, fej, fizikum. Amikor Marci lejött Csillaghegyre, hiába volt csak tizenhét éves, mintha mi lettünk volna gyerekek, háromszor olyan gyors volt, mint mi. Hiába vagyok ügyes, ha mire kiderülhetne, keresnem kell, hol a labda. Persze az idő múlásával egyre jobb futballistának tartatom magam, sunyin nem is tiltakozom ellene, de lám, most eljött az igazság órája, bevallok mindent. Önellentmondás – hogy jó vagyok, csak éppen...

■ Ez a „csak éppen” mekkora különbséget takar?

Hatalmasat. Áthidalhatatlan a távolság. Megint az öcsémet hozom fel példaként. Már mindketten öreg emberek voltunk, ő negyven-, én ötvenvalahány, úgymond egyformán dicső múlt elé néztünk, amikor valamiféle jótékonyági meccsen együtt játszottam vele és a többi régi honvédossal. Lehetett akármekkora a hasuk, hiába látszottak lomhának, gyorsan, élesen passzolták a labdát, míg én csak „kenegtettem”, amolyan blasz kettősen. Ha hozzám került, azonnal lepasszoltam. Egy idő után Marci odajött, átölelt, „ne félj”, mondta, „ez csak játék”.

■ Más világ?

Persze. Az nem úgy van, hogy mi, kicsik ugyanazt tudjuk, mint a nagyok, csak valamivel lassabban. Ezek a sokat szapult magyar játékosok is nagyon tudnak futballozni – itt a strandon igazi nagymenők volnának. Hát a Népstadionban már kevésbé. De mintha nem is Messik akarnának lenni, hanem csak jól keresni. Szóval mintha egy normális foglalkozásuk volna csak.

■ Mégis úgy gondolom, hogy azok az igazi, a klasszikus futballisták, akik a blaszban, a megyében élnek le az életüket, semmi hírnév, csillogás, karrier – csak a játék. A hőskor. Mert a futball – halottam az öregektől – „a körfolyosós bérházak mosókonyháinak gőzében született”...

A mi korosztályunknak ez már éppen hogy csak létezett, hatvanas-hetvenes évek, akkortájt kezdtek megszűnni a grundok, nem volt már szociális kitörési pont a futball. Húszéves koromra gondolok vissza szívesen, alighogy bekerültem a Csillaghegybe, láttam a régi futballistákat, Pál Tibi a Vassasból jött vissza hozzánk, Horváth „Tüdő” az Egyetértésből. Az embernek az volt az érzése, hogy része valami komolynak, ami számít. Nekem az egyik legnagyobb dolog az életemben, hogy futballoztam. De már nincs közöm hozzá.

■ Észlelte, hogy kasztok vannak a futballban? Emlékszem, az Erdért-pályán jelentős izgalmat keltett, hogy ott fog levezetni Friedrich Iván az Előréből. Egy

„Nekem az egyik legnagyobb dolog az életemben, hogy futballoztam”
FOTÓ: MAGVETŐ/DANDÓ GYÖRGYI

igazi enbé kettes a blaszban, ez azért már valami – mondogatták az öregek.

A Mándy-írásokban van ilyen, amikor egy-egy név több önmagánál. A hierarchia az létezett. Valamelyik társunkat temettük egyszer, a Vízi Janit, én a Marcial mentem, amikor odalépett hozzánk a Horváth „Tüdő”, nekem épphogy biccentett, hiába voltam már Kossuth-díjas meg mi minden, annak idején csak a víz-hordója voltam, az öcsém előtt viszont földig hajolt tiszteletében. Én meg tiszteltem ezért ezt az immár öreg embert, aki nem felejtette el a játék szerinti értékrendet.

■ Talált olyan futballistát Csillaghegyen, akire felnézett? Ahogy mi az Erdértben a

már említett Friedrich Ivánra vagy Melicharek Zolira, Tasnádi „Csumekra”?

Persze. Például a Török Misi. Istenáldotta tehetség volt, olyan, akiben megtestesül a játék. Nem lett belőle futballista. Vagy Steigerwald Feri. Már öreg volt, úgy harmincöt, de nem tudtam elmenni mellette, olyan evezői voltak, mindig ott állt, ahol kellett. Össze tudott tartani egy csapatot. Aztán persze a Szöllősi Imre, aki később edzőm lett. Mindene volt a foci, ha nézted a játékát, azt lehetett hinni, a világban rend van, ő pedig a helyén, nevezetesen beállásban. Akkor még volt beállós. Nagyon becsülöm.

■ És Albert Flórián?

Csak fölállva szabad a nevét mondani.

Egyszer egy edzőmeccsen foghattam. Volna. A közelébe se jutottam. Csoda volt. Dühömben átmentem külvárosiba, adj neki, mire ő, oda se nézve, kitette a könyökét, ami a mellkasomon elől bement, hátul kijött, aztán úgy lépett tovább, mint ha ott se lettem volna, de azért a stoplija úgy ért a lábamhoz, hogy belehajlott a sípcsontom. Na, ez az, ami tanulhatatlan, egyszerűen jön a klasszisból, nem gondolkozik, hanem teszi.

■ Voltak bundameccseik?

Kinek nem voltak? Archaikus bundák... Már senki nem emlékszik semmire, már senki nem él azok közül, akik benne voltak, apáról fiúra száll, hogy tartozunk egy ponttal a Cérnának, vissza kell adni. Az

„....Időről időre anyámon teszteltük azt a macsó előítéletet, mely szerint a női agy, mint olyan, képtelen fölfogni a futball lesszabályát. Igyekeztünk beléverni, mindhiába. Ilyenkor nevetett (nem tarthatom kizártnak, hogy ezért tértünk erre az egyszerűded tréfára minduntalan vissza), vagy inkább kuncogott, boldogan kuncogott, már-már vihogott, hogy ő ezt nem érti, nem és nem érti. Én sem értem! – vágta ki diadalmasan, és úgy nézett ránk, mintha jó gyerekei volnánk, és mi úgy érezhettük, valóban azok vagyunk.” **(Semmi művészet)**

„Futballozni mindenki futballozott, az is, aki nem, ez a futball sine qua nonja, de nem mindenki futballista. Én az voltam. Negyedosztályú futballista. Amikor ezt mondom (egyébként: inkább ötöd; hol negyed, hol ötöd), a legtöbben elnevetik magukat, mintha tréfát hallanának, mintha önironikusan rögtön vissza is vonnám az állításo-mat, mintha a „negyedosztályú” jelző nevetségessé tenné a főnevet, mintha önkritikát gyakorolnék.

Ó, nem.

Mintha a negyedosztályúval azt mondanám, rossz voltam, vacak, ügyetlen, egy eltévedt kézilabdás, szóra sem érdemes. De a negyedosztályú futballista az nem egy elfuserált első osztályú, nem egy tehetségtelen másodosztályú vagy egy fegyelmezetlen, frusztrált harmadosztályú. Minden szintnek megvan a nívjója, ez egy jól hierarchizált szakma, egy jó negyedosztályú játékos az egy jó játékos a negyedosztályban.” **(Utazás a tizenhatos mélyére)**

„Helyzetem e szempontból szerencsés, burokban születtem, nem kell úgy tennem, mintha értenék valamihez, s minthogy nem értek semmihez, ezt nyugodtan ki is mondhatom: nem tudom, mit kéne az MLSZ-nek csinálnia, de valamit kéne, nem tudom, hogy az edzőknek mit kéne tenniök, de valamit kéne, és bizony sorolhatnám az ismert és/vagy általam becsült neveket, akik, úgy tűnik, szintén nem tették meg azt, amit meg kellett volna, még ha én nem tudom is, hogy mi az, de valami nyilván volna, olyan nincs sose, hogy nincs semmi.” **(A magyar szurkoló esélyei)**

első bunda olyan, mint a szüzesség elvesztése. Csapatkapitány voltam, de már nem volt visszaút, mert már mindenkit megfűzték, ott álltam, mintha én lennék egyedül tisztességes, ami nem jó helyzet. Rendben, legyen. Azt találtuk ki, György öcsém is játszott – megjegyzem, akkoriban a tizennyolc körüli szabadrúgások nyolcvan százalékát belőtte, el is vitte az Építők –, hogy hajtunk, mintha rendes meccs volna, ő is lőtt egy gólt, én is, kikap-tunk rendesen három kettőre, ahogy kellett. A baj otthon kezdődött, mert apánk nagyon megdicsért minket, hogy már rég látott bennünket ennire becsületesen, jól játszani. Éreztük, hogy na, most kell zokogni... Szerintem nagyon berúgtunk.

■ Álmodott arról, hogy nagy futballista lesz?

Mindenki álmodik róla. Egyszer volt is esélyem rá, hogy fölfelé igazoljak. Huszonnégy lehettem, hívott a Kerület, de nem nagyon hívtak, akartak is, meg nem is. Ha nagyon jó vagyok, biztosan utánam nyúlnak, megtalálnak.

■ Csalódott volt?

Nem különösebben. Nekem akkor kezdődött a felnőtt életem, az írás, minden, az repített. És a futball maradt, nem lett lepasszolva. Nagyon szerettem futballozni. Ez az egyetlen játék, amit játszottam, amit értettem, miatta tudom, mi az egyáltalán, hogy játék. Amióta az eszemet tudom, futballoztam. Mi a kitelepítésből meglehetősen lassan keveredtünk haza, Csobánkán kezdtem el az iskolát, ahol elsőként a harmadikosok között játszhattam, és tudtam, hogy az nagy dolog. Úgy emlékszem az iskolás éveimre, hogy vagy olvastam, vagy futballoztam. Mi a húszban laktunk, a Tripszék a tizennégyben, velük mentünk ki mindig a rétre játszani. Györgynek a mai napig a szemére vetjük, hogy ha nagyon esett az eső, ő bement. Na már most, ilyet komoly ember nem csinál.

■ Elfogadom, öntől különösen, hiszen számtalanszor leírta, elmondta, hogy világeletemben futballista volt, s az is maradt.

Nagyon hamar, kilenc-tízévesen klubhoz kerültem, ez is számít, de fontosabb, hogy ha meccset nézek, nem nézőként, nem is íróként figyelem a játékot, hanem játékosként. Csak az érdek, ami ott a téglalapon belül van. Bár manapság tényleg érdekes szociológiai-politikai megfigyeléseket lehet tenni, ha a diszpáholyok közönségét nézegetjük.

■ Ha már idéztem, ide kívánczik egy másik axióma, nevezetesen: futballozni mindenki futballozott, az is, aki nem.

Ez ma már nincs így. Régen azt mondtuk, hogy nézem a tévét, és mindenki értette, ma megkérdezik, hogy melyik adót a szából. Ugyanígy a futball sem közö-ségképző már, esetleg a kistelepüléseken. Inkább pofás, mint igaz: ahogy nem magától értődően fociznak a gyerekek, ugyanúgy nem magától értődően olvasnak. Annak idején, aki szemüveges volt,

olvasott, aki nem volt szemüveges, futbal-lozott. Ma nem tudom, mi van helyette. Vagy helyettük.

■ Régen hősök voltak a futballban, ma sztárok. Nagy különbség, hiszen a hősök helyettünk győzik le az ellenséget, rajongani lehet értük, a sztárokat kicsit csodálni, de leginkább irigyelni.

Az utolsó magyar hős Puskás Ferenc volt, olyan, mint János vitéz vagy Toldi Miklós. Az aranycsapat egyébként is maga volt a csoda. Minden háborút elveszítettünk, csapás csapás után érte árva hazánkat, és tényleg, de tessék, itt vagyunk, és mindenkit cipóra verünk. És kicsoda perverszió, mindez a legsúlyosabb, legaljasabb diktatúrában. De kilencven percre szabad és győztes lehetett az ember a Népstadionban. Ha lehet, akkor 1954-ről most ne beszéljünk.

■ Mikor volt legutóbb meccsen?

Nem tegnap. Kikoptam a futballból. Szerintem kétezer-hatban, Németországban, az olasz-francia világajnoki döntőn, ajándékként az akkor 50 éves öcsémnek. Senki sem tudott már jegyet szerezni, de én mint jó báty elintéztam. Néhány áttétellel, attól tartok, végül is a német belügy-miniszter révén.

■ Nem akarom kisebbsíteni az érdemeit, de a német futball szinte a tenyerén hordozza önt. Elvégre a Semmi művészet az év legjobb futballkönyve lett később, kétezer-kilencben.

Egy olyan ünnepségen vehettem át a német futballakadémia elismerését, amelyen az életműdíjat Menotti kapta. Beckenbauer is ott volt. Rögtön megszűntem író lenni, mert nagyobb dolog volt ott lenni a Csillaghegyi Munkás Torna Egyesület volt futballistájaként. Mondtam, hogy az öcsém bátyja vagyok, bólintottak, rendben, akkor tudjuk, ki vagy. A Béke-díjat nem említettem.

■ Mindenesetre a díjaival Dunát lehetne rekeszteni. Felfoghatók Európa- vagy világajnoki címeknek?

Ez másként működik. A futballt jól mérik ezek a bajnokságok, az irodalmat nem ilyen egyértelműen. Meg az irodalom

„Az nem úgy van, hogy mi, kicsik ugyanazt tudjuk, mint a nagyok, csak valamivel lassabban”

FOTÓ: FORTEPAN

egyre inkább mellékes is. Régen, ha egy-egy sztár szobabelsőjét mutatták, mindenképpen lennie kellett ott egy könyvespolcnak, lehet, hogy soha le sem emelt róla semmit, de kellett a róla alkotott képhez. Ma a könyv nem presztízsképző, senkit sem kever jó hírbe.

■ A futball igen?

A mai magyar futball? Drága szerkesztő úr... Anyánknál se volt presztízsképző, ő azt szerette volna, ha szép fehérben teniszezünk. Lassan, de beletörődött, hogy prolibb sportot választottunk. Aztán elkezdte kívágni a Marciról szóló cikkeket, nagyon örült nekik. Egyébként ha az ember sikert ér el, az akkor jó, ha van hozzá egy anya, ők tudnak legjobban örülni neki. Irodalmi díjat is akkor a legjobb kapni. Azt sem tudta, miről van szó, de annyira boldog volt, hogy a kislia két gólt rúgott a Nyíregyházának.

■ Régi arisztokrata család, érthető, hogy a teniszt preferálta.

A mi arisztokrata voltunkból nem sok maradt az ötvenes évek végére. Körülöttünk mindenki futballozott, aztán kiderült, hogy nem vagyunk nagyon ügyetlenek. Hárman focisták lettünk, a Mihály meg kapus. De aztán jó útra tért. A Fradi-drukkerséget az apánktól örököltük, ami egészen addig működött, amíg Marci nem lett Honvéd-játékos. Egy Fradi-Honvéd előtt azt gondoltam, elfogadható ajánlat, ha négy háromra nyerünk, de a Marci rúg-

ja a hármat. Aztán nyögvenyelősen nyert a Honvéd egy nullra, Marcinak köze nem volt a gólhoz, mégis örültem. Egy szenvedély nélküli, érdek Honvéd-drukker lettem, egyszer talán még ki is mondtam hangosan, hogy Hajrá, Honvéd! György ebben is kivétel, eleve Tichy-drukker lett, érthető, rokonszenves volt.

■ Márton öccsét is annak találták a görögök, hihetetlenül népszerű volt, amikor Athénban játszott. Élvezte?

Nagyon. Láthattam az öcsémet mint tényleg igazi sztárt. Persze az is lenyűgözőtt, hogy ülök egy kilencvenezres stadionban, a tömeg pedig a nevemet skandálja. Nem szóltam nekik a kis tévedés miatt. Meg a városban állandóan megállították, meg-érítették, mintha személyesen ismerték volna. Más szokások. A szokások erősek. Voltam egyszer egy Liechtenstein-Anglia meccsen, ahol a nagyon részeg angol drukkerek királynői finomsággal ütogették össze tenyerüket a nem éppen gyakori hazai támadásoknál, fair play, miközben egy nappal korábban vadállati módon szét-szedték egész Zürichet. Egyszerre árultak el egy értékrendet és képviselték is.

■ Hiába, a hagyományok. Angliában a futball vallás. Szent ügy.

És nálunk? Hol vannak a mi tradícióink? Hogy egy Wittgenstein nevű játékost idézzek: akinek nincs tradíciója, és szeretné, ha lenne, olyan, mint a boldogtalan szerelmes. Annyit beszélünk, beszélünk rólok, de nem érzem, hogy hatnának. Lehet, hogy beképzeltük magunknak őket? Miközben csak annyi történt, hogy volt néhány kivételes generáció, Puskásék, Alberték, Töröcsikék, nem pedig a hagyomány, amely észrevétlenül, de mintegy magától kitermeli a tehetségeket. Mint mondjuk a borászoknál. Évtizedeken át a legjobb szakemberek is a középest termelték a borgyárakban, mert nem kellett jobb, a Szovjetunió megvette, mi pedig mindent megittunk, aztán kilencven után egyre-másra jöttek a jó borok és borászok. Kultúra. Futballban miért nincs így?

■ Tőlem kérdezi?

Mindenkitől.

« PÁLYÁJA

ESTERHÁZY PÉTER

Budapesten született 1950. április 14-én. A budapesti piarista gimnáziumban érettségizett, az Eötvös Loránd Tudományegyetemen matematikusi diplomát szerzett, majd a Kohó- és Gépipari Minisztérium Számítástechnikai Intézetében dolgozott 1978-ig, azóta szabadfoglalkozású író. A Digitális Irodalmi Akadémia (DIA) bibliográfiája harmincnégy kötetét rögzíti, legújabb regénye (Egyszerű történet vessző száz oldal – a kardozös változat) az idei könyvhétre jelent meg.

FONTOSABB DÍJAK, ELISMERÉSEK:

1977 – Első kötetesek díja

1986 – József Attila-díj

1990 – Az Év könyve

1993 – a Római Irodalmi Fesztivál díja

1996 – Kossuth-díj

1999 – Osztrák Állami Díj

2002 – Herder-díj

2003 – Ordre des Arts et

des Lettres, pa

rancsnoki fokozat

(Franciaország)

2004 – a német könyv

szakma Béke-díja

(Frankfurti Könyv

vásár)

2004 – Pro Europa-díj

2006 – Prima

Primissima-díj

2007 – a Magyar Köztár-

sasági Érdemrend

középkeresztje

(polgári tagozat)

2008 – A Magyar Kultúra

Követe

2009 – Húszéves

a Köztársaság-díj

2009 – Manes-Sperber

Irodalmi Díj

(Ausztria)

2011 – AEGON

Művészeti Díj

2013 – Jeanette

Schocken-díj

(Bremerhaven)

2013 – Mondello-díj

(Palermo)

Esterházy Márton ma és egykoron – akcióban éppen a Fradi ellen
FOTÓ: MTI

